

საქართველოს საბანკო სექტორის საკრედიტო პორტფელის ფორმირების თავისებურებანი

ვაჟა ზეიკიძე, გიორგი
მაისურაძე, თამარი ქამხაძე
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორები,
სტუ ასოცირებული პროფესორები

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ქვეყნის საბანკო სექტორის საკრედიტო პორტფელის ფორმირების, სტრუქტურის და მართვის აქტუალური საკითხები. დახასიათებულია ქვეყნის ოთხი მაპროფილებელი ბანკის საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურა და არსებული თავისებურებანი, რომლებიც გავლენას ახდენენ კრედიტების სახეებსა და ფორმებზე, საკრედიტო ურთერთობების განვითარების ტენდენციებზე საბანკო სექტორში. დახასიათებულია კომერციული ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების მოცულობები და დინამიკის ანალიზი, რომელიც წარმოდგენას გვაძლევს საკვლევ პერიოდში კრედიტების სტრუქტურულ ცვლილებებზე. წარმოდგენილია რეკომენდაციები საბანკო სექტორისათვის, რომელთა გათვალისწინება ხელს შეუწყობს ბანკებში კრედიტების ოპტიმალური სტრუქტურის ფორმირებას და ეკონომიკის ცალკეული დარგების და კრედიტების ეფექტიანობას, რაც საბოლოო ჯამში ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორია.

საკვანძო სიტყვები. საბანკო სექტორი, საკრედიტო პორტფელი, საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურა, კრედიტების სახეები, საკრედიტო პორტფელის მოცულობა.

შესავალი

კომერციული ბანკების შემოსავლების მიღების ანალიზის კუთხით მნიშვნელოვანია მათი საკრედიტო პორტფელის ხარისხის შეფასება, რომელიც არსებით წარმოდგენას გვაძლევს მათ საქმიანობასა და შესაძლებლობებზე. კომერციული ბა-

ნკის საკრედიტო პორტფელის ცნება მჭიდროდ არის დაკავშირებული მის ხარისხთან. მთლიანობაში ხარისხის კატეგორია განეკუთვნება რთულ კატეგორიათა რიცხვს. საკრედიტო პორტფელში აუცილებელია განხილული იქნეს ურთიერთკავშირში სასესხო და მასთან გათანაბრებული დავალიანებები, ასევე აუცილებლად გათვალისწინებული იქნეს ურთიერთკავშირი საკრედიტო პორტფელის ელემენტებს შორის და დახასიათებული იქნეს ახალი ეკონომიკური კატეგორიის პოზიციიდან. ამიტომ საკრედიტო პორტფელის ხარისხზე საუბრისას, არ შეიძლება გავჩერდეთ მხოლოდ საკრედიტო რისკის შეფასებაზე. და აუცილებლად გათვალისწინებული უნდა იქნეს საკრედიტო პორტფელის სხვა მახასიათებლებიც.

საკრედიტო პორტფელის ქვეშ იგულისხმება „პრობლემურობის“, რისკიანობის, საკრედიტო აქტივობის, ეფექტიანობის, ბრუნვადობის და საკრედიტო დაბანდებათა უზრუნველყოფის კომპლექსური ერთობლიობა. გამომდინარე აქედან ყველა ბანკი აწესებს მკაცრ კონტროლს საკრედიტო პორტფელის ხარისხზე. სამწუხაროდ დღემდე საბანკო საქმის თეორიასა და პრაქტიკაში არ არსებობს ერთიანი მიდგომა საკრედიტო პორტფელის ხარისხის შეფასებაში. საერთაშორისო პრაქტიკაში საკრედიტო პორტფელის შეფასებისათვის გამოიყენება რეიტინგი, რომელიც დაფუძნებულია აგრეგირებულ მაჩვენებლებზე და მათ მახასიათებლებზე.

თანამედროვე ეკონომიკური კრიზისების დროს საკრედიტო პორტფელის „პრობლემურობა“ გვევლინება პირველ ადგილზე, რადგან საკრედიტო პორტფელის დროული დიაგნოსტიკა გვაძლევს საშუალებას, შევამციროთ პორტფელში ვადაგადაცილებული ამოღების, უიმედო კრედიტთა რაოდენობა და დაბლა დავწიოთ ბანკის შესაძლო დანაკრგები.

ბანკის საკრედიტო აქტივობა კი ახასიათებს ბანკის საკრედიტო პოლიტიკის, მოზიდული და განთავსებული სახსრების დაბალანსებულობის ხარისხს, ხოლო საკრედიტო საქმიანობის ეფექტიანობა გვიჩვენებს ბანკის მიერ გატარებული საკრედიტო პოლიტიკის შემოსავლიანობას და მომგებიანობას, რაც

საბოლოო ჯამში წარმოადგენს კომერციული ბანკის საქმიანობის მიზანს.

ქირითადი ნაწილი

ქვეყნის დაჩქარებული ეკონომიკური განვითარებისთვის, ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს საკრედიტო ბაზრის ინსტიტუტების ეფექტურ ფუნქციონირებას და მათ მიერ გაცემული სესხების მიზანმიმართულ გამოყენებასა და მართვას. 2015 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით საბანკო სექტორში ფუნქციონირებდა 19 კომერციული ბანკი და საქართველოს საბანკო სექტორი კვლავ მსხვილი საერთაშორისო და რეგიონული ინვესტიციებით არის წარმოდგენილი. 2015 წლის 31 დეკემბრისათვის საბანკო სისტემის საკრედიტო პორტფელმა 16 მილიარდ ლარს გადააჭარბა. სეგმენტების მიხედვით ბანკთაშორის სესხების გარდა 2015 წელს საკრედიტო პორტფელის კომპოზიცია მატერიალურად არ შეცვლილა ზრდის კუთხით. 2015 წელს ყველზე დიდი მოცულობით გაიზარდა მცირე და საშუალო სესხების სეგმენტი, რომლის შემდეგაც მოდის კორპორაციული და საცალო სესხების სეგმენტი. 2015 წელს 2014 წელთან შედარებით გაიზარდა ლარში აღებული სესხების საპროცენტო განაკვეთები ყველა სეგმენტზე, რაც შეეხება აშშ. დოლარში აღებულ სესხებს მცირე, საშუალო და საცალო სეგმენტებში სახეზე გვაქვს განაკვეთების უმნიშვნელო შემცირება, ხოლო კორპორაციულ სეგმენტში განაკვეთები პრაქტიკულად არშეცვლილა. ლარის გაცვლითი კურსის გაუარესების შედეგად ვალის ტვირთის და შესაბამისად საკრედიტო რისკების ზრდის მიუხედავად, საპროცენტო განაკვეთების ზრდას უცხოურ ვალუტაში, ხელი შეუშალა საბანკო სისტემაში უცხოური ვალუტის ჭარბი ლიკვიდობის დაგროვებამ.

კომერციული ბანკების საცალო პროდუქტებში ზრდის მთავარი მამოძრავებელი ძალა იყო სამომხმარებლო და იპოთეკური კრედიტები, უმნიშვნელოდ გაიზარდა ავტო-სესხები, ხოლო სხვა პროდუქტებში კი დაფიქსირდა შემცირება. სამომხმარებ-

ლო და იპოთეკური კრედიტები 2015 წელს 2014 წელთან შედარებით 10 პროცენტით გაიზარდა, მაშინ როდესაც 2014 წელს 2013 წელთან შედარებით სამომხმარებლო სესხები 23 პროცენტით და იპოთეკური სესხები 30 პროცენტით გაიზარდა.

2015 წლის ბოლოსათვის ქვეყნის საბანკო სექტორის საკრედიტო პორტფელის ხარისხი დამაკმაყოფილებელია და 2015 წლის განმავლობაში უმნიშვნელოდ გაიზარდა „ნეგატიური სესხების“ წილი, ხოლო „უმოქმედო სესხების“ წილი კი შემცირდა, რაც ძირითადად იდიოსინკრეტული შემთხვევების შედეგია. მართალია, 2015 წელს გაცვლითი კურსის გაუფასურების შედეგად, გაიზარდა საკრედიტო პორტფელის ხარჯების მოცულობა, მაგრამ ზრდა არ იყო ისეთი მნიშვნელოვანი, რომ საკრედიტო პორტფელის ხარისხზე მოეხდინა გავლენა. 90 და მეტი დღით ვადაგადაცილებული სესხების წილი მთლიან საკრედიტო პორტფელში 2,8 პროცენტს შეადგენს, რაც საქართველოსთვის მსგავს ქვეყნებთან შედარებით კარგი მაჩვენებელია.

საქართველოს საბანკო სექტორში, 2013 წლიდან აქტიურად დაიწყო ცვლად განაკვეთიანი სესხების გაცემა და მან 2015 წლის ბოლოსათვის, მთლიანი საკრედიტო პორტფელის 19 პროცენტი შეადგინა. მაგრამ აქვე უნდა დავძინოთ, რომ ბანკების მხრიდან ცვლადგანაკვეთიანი სესხების რისკის მართვა მოითხოვს სრულყოფას და კომპლექსური მიდგომის გამოყენებას. საბანკო სექტორის საკრედიტო პორტფელის დამაკმაყოფილებელი ხარისხის მიუხედავად, სამივე სეგმენტში (კორპორაციული, მცირე და საშუალო და საცალო) ლარის გაცვლითი კურსის გაუარესების შედეგად, მნიშვნელოვნად გაიზარდა უცხოურ ვალუტაში, ვალდებულებების მქონე მსესხებელთა ვალის ტვირთი.

2015 წლის დეკემბერში დამტკიცდა ბაზელ II/III-ის მე-2 პილარის ელემენტების განვითარებისა და შემუშავების ფარგლებში, „კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელის კონცენტრაციის რისკისათვის კაპიტალის ბუფერის განსაზღვრის ინსტრუქცია“. ინსტრუქცია ბანკებს საშუალებას აძლევს, დროულად დაიწყონ კაპიტალის კონცენტრაციასთან დაკავში-

რებული შიდა მიდგომების დამუშავება და ეროვნული ბანკისათვის დასაბუთება.

ჩვენს მიერ, ქვეყნის ოთხი მაპროფილებელი კომერციული ბანკის მონაცემების შესწავლისა და საკრედიტო პორტფელის გაანალიზების შედეგად, სახეზე გვაქვს გაცემული სესხების გამოყენებისა და მართვის შემდეგი სურათი. ს.ს. **„საქართველოს ბანკის“** მიერ 2006-2015 წლებში გაცემული კრედიტების მოცულობა გაიზარდა 5,9 ჯერ. ბანკის მიერ გაცემული კრედიტების დინამიკის ანალიზიდან ირკვევა, რომ 2015 წლისთვის ბანკის მთლიან აქტივებში კრედიტების წილად მოდის 59,1%. ბანკისთვის ყველაზე რთულ პერიოდს წარმოადგენს 2009 წელი, რომელიც ემთხვევა მსოფლიო ფინანსურ კრიზისს და ქვეყანაში 2008 წლის ომის შედეგების ლიკვიდაციას. კერძოდ, 2008 წელთან შედარებით გაცემული კრედიტების მოცულობა შემცირდა 317,8 მილ. ლარით, ხოლო 2010 წლისთვის 2009 წელთან შედარებით გაცემული კრედიტების მოცულობის ზრდამ 840,3 მილ ლარი შეადგინა.

ანალოგიური ტენდენცია ფიქსირდება ს.ს. **„თიბისი ბანკში“**, კერძოდ, ამავე პერიოდში გაცემული კრედიტების მოცულობის დინამიკის ანალიზიდან ირკვევა, რომ 2009 წელს 2008 წელთან შედარებით გაცემული კრედიტების მოცულობა შემცირდა 286,1 მილნ. ლარით, ხოლო 2010 წელს 2009 წელთან შედარებით კი გაიზარდა 379,0 მლნ. ლარით. აქვე უნდა ავღნიშნოთ, რომ 2009 წელს **„თიბისი ბანკის“** მთლიან აქტივებში კრედიტების წილად მოდიოდა 81,9%, ხოლო 2015 წლისათვის ამ მაჩვენებელმა 57,5% შეადგინა.

ს.ს. **„პროკრედიტ ბანკის“** მიერ 2006-2015 წლებში გაცემული კრედიტების რაოდენობაზე დაკვირვებით, შემდეგი სურათი გამოიკვეთა (იხ. ცხრილი 1). მიუხედავად 2008 წელს ქვეყანაში მიმდინარე საომარი კონფლიქტისა და 2009 წლის ეკონომიკური კრიზისისა, ბანკის მიერ გაცემული კრედიტების მოცულობები ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, მაგალითად, 2008 წელს 2007 წელთან შედარებით გაცემული კრედიტების მოცულობა გაიზარდა 24,3%-ით, 2009 წელს 2008 წელთან შედარე-

ბით 6,2%-ით, ხოლო 2010 წელს 2009 წელთან მიმართებით კი 19,5%-ით. ამდენად, „პროკრედიტ ბანკის“ მისამართით შესაძლებელია ვაღიაროთ რომ იგი ქვეყანაში შექმნილ კრიზისულ სიტუაციაში აგრძელებდა საკუთარი ფუნქციის შესრულებას.

ცხრილი 1.

ს.ს. „პროკრედიტ ბანკის“ მიერ გაცემული კრედიტების მოცულობის დინამიკა 2006-2015 წლებში (ათას ლარებში)

წლები მაჩვენებლები	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2015
1.ბანკის მთლიანი აქტივები	421340	547239	680202	722213	863559	971846	1052770	1221113
2.გაცემული კრედიტების სულ	281740	370315	521897	533949	594923	682379	730406	898387
3.საბანკო აქტივები კრედიტების წილი (%)	66,8	67,6	76,7	73,9	68,9	70,2	69,4	73,6

წყარო ს.ს. „პროკრედიტ ბანკის“ 2006-2015 წლების წლიური ანგარიში.
www.nbg.gov.ge

ს.ს. ბანკი „რესპუბლიკას“ მიერ შესწავლილ პერიოდში (2007-2015წწ) გაცემული კრედიტების მოცულობა ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, გამონაკლისს წარმოადგენს 2009-2010 წლები, როდესაც ბანკის მიერ გაცემული კრედიტების მოცულობა მნიშვნელოვნად შემცირდა. კერძოდ, 2009 წელს 2008 წელთან მიმართებაში გაცემული კრედიტების მოცულობა შემცირდა 4,6%-ით, ხოლო 2010 წელს 2009 წელთან მიმართებით გაცემული კრედიტების მოცულობა შემცირებულია 2,4%-ით ანუ ქვეყანაში მიმდინარე მძიმე კრიზისულმა სიტუაციამ, 2009-2010 წლებში, უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა ბანკი „რესპუბლიკას“ საქმიანობაზე. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ 2009 წელს ბანკი „რესპუბლიკას“ მთლიან აქტივებში, გაცე-

მული კრედიტების ხვედრითმა წილმა შეადგინა 73,9%, ხოლო 2010 წელს კი 68,9%. ბანკის აქტივებში კრედიტები ყველაზე მაღალი ხვედრითი წილით წარმოდგენილი იყო 2008 წელს და მან შეადგინა 76,7%.

საკვლევ პერიოდში, ჩვენს მიერ შერჩეული კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელის გაანალიზებამ, თვალნათლივ დაგვენახა ბანკების საკრედიტო პორტფელში მომხდარი ცვლილებები. ს.ს. „**საქართველოს ბანკის**“ საკრედიტო პორტფელში ბანკის მიერ გაცემულ კრედიტებში, 2015 წელს ყველაზე დიდი ხვედრითი წილით წარმოდგენილია **კომერციული სესხები - 45,8%**, შემდეგ მოდის **სამომხმარებლო სესხები - 21,9%**, **მიკრო და მცირე სესხები - 19,6%**, **იპოთეკური სესხები-12,4%** და **სხვა სესხები - 0,3%**.

ჩატარებული კვლევის პროცესში, ასევე საინტერესოა ს.ს. „**თიბისი ბანკის**“ საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურის განხილვა, კლიენტებზე გაცემული სესხების სახეების მიხედვით. 2015 წლისთვის „თიბისი ბანკის“ საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში, ყველაზე მაღალი ხვედრითი წილით წარმოდგენილი იყო **კორპორაციული კრედიტები - 30,3%**, შემდეგ მოდის **სამომხმარებლო სესხები - 20,9,3%**, მესამე ადგილზე წარმოდგენილია **იპოთეკური სესხები - 20,5%-ით**, **მიკრო და მცირე სესხები - 13,3%** და **მიკროსესხები -10,9%**.

ს.ს. „**პროკრედიტ ბანკის**“ საკრედიტო პორტფელის შესწავლის შედეგად, თვალნათლივ გამოიკვეთა შემდეგი სურათი. კერძოდ, 2015 წლისთვის საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში კლიენტებზე გაცემულ სესხებში სახეების მიხედვით, პირველ ადგილზე წარმოდგენილ იქნა **ბიზნეს სესხები - 48,7%**, მეორე ადგილს იკავებს **სამომხმარებლო სესხები -36,4%**, შემდეგ მოდის **საყოფაცხოვრებო ფართის კეთილმოწყობაზე გაცემული სესხები - 8,9%**, **აგროსესხები - 4.6%**, შემდეგ მოდის **სხვა სესხები-1,2%**. რაც შეეხება ს.ს. ბანკი „**რესპუბლიკას**“ 2015 წლისათვის, საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში, ყველაზე დიდი ხვედრითი წილით წარმოდგენილია **იპოთეკური სესხები**, რომელმაც შეადგინა - **45,5%**, შემდეგ მოდის სა-

მომხმარებლო სესხები - 8,1%, შემდეგ მოდის ავტოსესხები - 2,5% და სხვა სესხების წილად მოდის საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში - 43,8%.

საქართველოს ოთხი მაპროფილირებელი კომერციული ბანკის საკრედიტო პორტფელის გაანალიზების შედეგად შესაძლებელია გავაკეთოდ დასკვნა, რომ გაცემული სესხების მოცულობები იზრდება, ამასთან ერთად საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში ყველაზე დიდი ხვედრითი წილით წარმოდგენილია კორპორაციული, იპოთეკური და სამომხმარებლო კრედიტები., რაც მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ქვეყნის ეკონომიკის შემდგომ განვითარებასა და დაჩქარებას ეკონომიკური ზრდის მიღწევას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. მაია ალადაშვილი, საკრედიტო პორტფელის მართვის მნიშვნელობა საბანკო სისტემის ნორმალური ფუნქციონირების საქმეში. ჟ, „ეკონომიკა“, 2012 წ. 11-12 67-69 გვ.
2. საქართველოს კანონი „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“.
3. www.nbg.gov.ge
4. www.standardpoors.com

REFERENCES:

1. Maya Aladashvili, credit portfolio management of a banking system in normal operation. P, „economy“, 2012. 11-12, 67-69, p.(In Georgian Language).
2. The Law „activities of commercial banks.“ (In Georgian Language).
3. www.nbg.gov.ge
4. www.standardpoors.com

THE FORMATION PECULIARITIES OF THE LOAN PORTFOLIO OF THE BANKING SECTOR IN GEORGIA

Vaja Zeikidze, Giorgi Maisuradze, Tamar Qamkhadze

Doctor of Economics, Associated Professors, GTU

RESUME

The article deals with the formation of the loan portfolio of the banking sector, the structure and management of current issues. The bank's loan portfolio is characterized by four profiled structure and the features that affect the types and forms of credit, credit relations development trends in the banking sector. Characterized by commercial banks granted loans and credits currently dynamics analysis, is that the study give us a sense of credits for structural changes. This work also provides recommendations for the banking sector, which will help the banks to take into account the optimal structure for the credit and lending sectors of the economy, the effectiveness of which is ultimately the most important contributing factor to economic growth.

Key words: Banking sector, the loan portfolio, loan portfolio structure, the form of credit, the credit portfolio.